

Қарағанды және Ұлытау облыстары бойынша қоршаған ортаның жай-күйі туралы ақпараттық бюллетені

**№ 10 шығарылым
Шілде 2023 жыл**

**Қазақстан Республикасы Экология
және табиғи ресурстар министрлігі
"Қазгидромет" РМҚ
Қарағанды және Ұлытау облыстарының
филиалы**

	МАЗМҰНЫ	Бет
	Кіріспе	3
1	Атмосфералық ауаны ластаудың негізгі көздері	4
2	Ауа ластануының сипаттамасы	4
3	Жер үсті сулар сапасының жағдайы	18
4	Радиациялық жағдай	22
5	Атмосфералық жауын-шашынның сынамаларың іріктеу	22
6	Топырақ ластану мониторингі	23
	Қосымша 1	25
	Қосымша 2	28
	Қосымша 3	31
	Қосымша 4	32
	Қосымша 5	33
	Қосымша 6	36

Кіріспе

Ақпараттық бюллетень Ұлттық гидрометеорологиялық қызметтің бақылау желісінде қоршаған ортаның жай-күйіне мониторинг жүргізу бойынша «Қазгидромет» РМК мамандандырылған бөлімшелері орындайтын жұмыстардың нәтижелері бойынша дайындалған.

Қарағанды облысының аумағындағы қоршаған ортаның жағдайы туралы мемлекеттік органдарды, жұртшылықты және халықты ақпараттандыруға арналған және ластану деңгейінде болып жатқан өзгерістер үрдісін ескере отырып, ҚР Қоршаған ортаны қорғау саласындағы іс-шаралардың тиімділігін одан әрі бағалау үшін қажет.

Қарағанды облысының атмосфералық ауа сапасын бағалау

1. Қарағанды облысының атмосфералық ауаны ластаудың негізгі көздері

«Қарағанды облысы бойынша экология департаменті» мемлекеттік мекемесінің мәліметтері бойынша Қарағанды облысында қоршаған ортаға эмиссияларды жүзеге асыратын 332 кәсіпорын бар. Стационарлық көздерден ластаушы заттардың жалпы шығарындылары 585 мың тоннаны құрайды.

Ластанудың негізгі көздері - автомобиль көлігі, қатты тұрмыстық қалдықтар полигоны, «Қазақмыс Корпорациясы» ЖШС, «АрселорМиттал Теміртау» АҚ және «ТЭМК» АҚ ХМЗ кәсіпорындары, жылу электр орталығы, құю-механикалық зауыты, теміржол көлігі кәсіпорны, автокөлік кәсіпорындары.

2. Қарағанды қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Қарағанды қаласының аумағында атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау 7 бақылау бекетінде, оның ішінде 4 сынаманы қолмен іріктеу бекетінде және 3 автоматты станцияда жүргізіледі (1-кесте).

Жалпы қала бойынша 12 көрсеткіш анықталады:

1) қалқыма бөлшектер (шаң); 2) РМ-2,5 қалқыма бөлшектері; 3) РМ-10 қалқыма бөлшектері; 4) күкірт диоксиді; 5) көміртегі оксиді; 6) азот диоксиді; 7) азот оксиді; 8) фенол; 9) күкіртті сутегі; 10) формальдегид; 11) озон; 12) аммиак, 13) күшәла

1-кестеде бақылау бекеттерінің орналасқан жері және әрбір бекетте анықталатын көрсеткіштер тізбесі туралы ақпарат берілген.

1 кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Сынама алу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	қол күшімен алынған сынама(дискретті әдіс)	Стартовый, 61/7 бұрылысы, аэрологиялық станция, Қарағанды МС аумағы(ескі аэропорт аумағы)	қалқыма бөлшектер (шаң); күкірт диоксиді; көміртегі оксиді; азот диоксиді; азот оксиді, формальдегид, фенол, күшәла
3		Абай көшесі, 1 мен Бұқар-Жырау даңғылы бұрышы	
4		Бирюзов көшесі, 22 (жаңа Майкұдық)	
7		Ермеков көшесі, 116	
5	әр 20 минут сайын үзіліссіз режимде	Мұқанов көшесі, 57/3	қалқыма бөлшектер РМ-2,5; қалқыма бөлшектер РМ-10; күкірт диоксиді; көміртегі оксиді; азот диоксиді; азот оксиді; күкіртсутегі, озон
6		Архитектурная көшесі, 15/1 уч.	қалқыма бөлшектер РМ-2,5; қалқыма бөлшектер РМ-10; күкірт диоксиді; көміртегі оксиді; азот диоксиді; азот оксиді; күкіртсутегі; аммиак, озон.
8		Зелинский көшесі, 23 (Пришахтинск)	қалқыма бөлшектер РМ-2,5; қалқыма бөлшектер РМ-10; күкірт диоксиді; көміртегі оксиді; азот диоксиді; азот оксиді;

			күкіртсутегі; аммиак, озон.
--	--	--	-----------------------------

Қарағанды қаласында стационарлық бақылау бекеттерінен басқа жылжымалы зертхана жұмыс істейді, оның көмегімен қосымша Пришахтинск ауданында, Сортировка және Шахтинск қаласындағы 2 нүктеде 10 көрсеткіш бойынша: 1)аммиак; 2)қалқыма бөлшектер; 3)азот диоксиді; 4)күкірт диоксиді; 5)азот оксиді; 6)көміртегі оксиді; 7)күкіртті сутегі; 8)көмірсутектер; 9)фенол; 10) формальдегид ауа сапасы өлшенеді.

Қарағанды қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылдағы шілде айы бойынша жай-күйі

Стационарлық бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасының жалпы ластану деңгейі өте жоғары болып бағаланды, СИ=5,9-ға тең (жоғары деңгей) №6 бекет аумағында күкіртсутегі бойынша және ЕЖҚ = 100% (өте жоғары деңгей) №8 бекет аумағында РМ 2,5 қалқыма бөлшектері бойынша анықталды.

**БҚ 52.04.667-2005 сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланады.*

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: РМ 2,5 қалқыма бөлшектері – 4,1 ШЖШ_{м.б.}, РМ 10 қалқыма бөлшектері – 2,2 ШЖШ_{м.б.}, көміртегі оксиді – 1,2 ШЖШ_{м.б.}, күкіртсутегі – 5,9 ШЖШ_{м.б.}, құрады, басқа ластанушы заттардың шоғырлары ШЖШ-дан аспады.

Орташа тәуліктік нормативтер бойынша асу: РМ 2,5 қалқыма бөлшектері – 3,6 ШЖШ_{о.т.}, РМ 10 қалқыма бөлшектері – 2,2 ШЖШ_{о.т.}, фенол – 1,3 ШЖШ_{о.т.}, құрады, басқа ластанушы заттар ШЖШ-дан аспады.

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану(ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам)тіркелген жоқ.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінен асып кету еселігі және асып кету жағдайларының саны 2-кестеде көрсетілген.

2 кесте

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ %	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т. асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б. асу еселігі		>ШЖШ	>5 ШЖШ	>10 ШЖШ
							оның ішінде	
Қарағанды қ.								
Қалқыма бөлшектер(шаң)	0,09	0,61	0,40	0,8	0			
Қалқыма бөлшектерРМ-2,5	0,12	3,6	0,66	4,1	100	2378		
Қалқыма бөлшектерРМ-10	0,13	2,2	0,66	2,2	1	13		
Күкірт диоксиді	0,02	0,37	0,21	0,42	0			
Көміртегі оксиді	0,89	0,30	5,80	1,2	8	6		
Азот диоксиді	0,03	0,69	0,15	0,75	0			
Азот оксиді	0,02	0,26	0,06	0,2	0			
Озон (жербеті)	0,01	0,29	0,04	0,27	0			
Күкіртсутегі	0,001		0,05	5,9	0	4	1	

Аммиак	0,0004	0,01	0,004	0,02	0			
Фенол	0,004	1,3	0,01	0,60	0			
Формальдегид	0,01	0,89	0,02	0,32	0			
Гамма-фон	0,11		0,13		0	0	0	
Күшәла	0,000014	0,049						

3 кесте

Қарағанды қаласының эпизодтық бақылаулар бойынша сипаттама

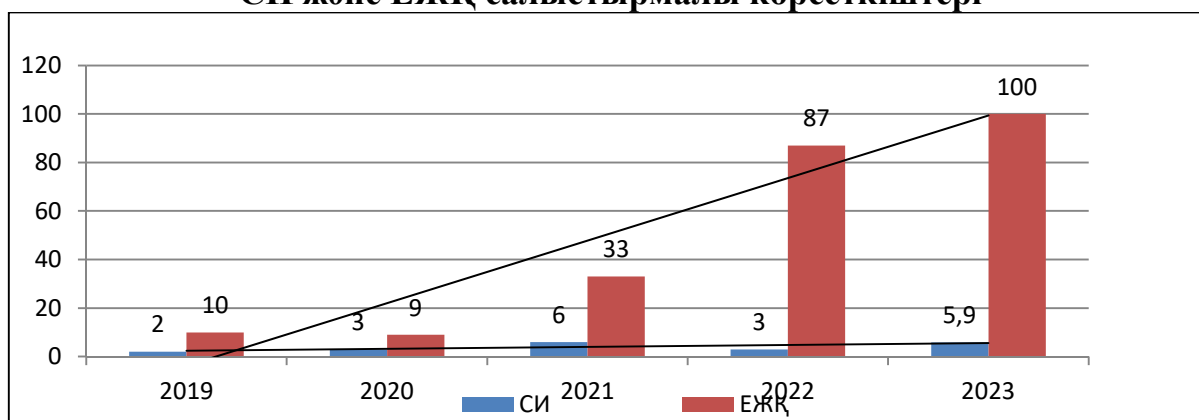
Қоспа	Елді мекеннің атауы							
	Нүкте №1 (Шахтинск)		Нүкте №2 (Шахтинск)		Пришахтинск		Сортировка	
	мг/м ³	ЦДК	мг/м ³	ЦДК	мг/м ³	ЦДК	мг/м ³	ЦДК
Аммиак	0,004	0,02	0,007	0,04	0,013	0,07	0,012	0,06
Қалқыма бөлшектері	0,05	0,1	0,09	0,18	0,05	0,1	0,07	0,14
Азот диоксиді	0,004	0,02	0,006	0,03	0,004	0,02	0,006	0,03
Күкірт диоксиді	0,006	0,01	0,009	0,02	0,005	0,01	0,011	0,02
Азот оксиді	0,005	0,01	0,007	0,02	0,007	0,02	0,008	0,02
Көміртегі оксиді	0,6	0,1	0,9	0,2	0,5	0,1	0,9	0,2
Күкірт сутегі	0,004	0,5	0,006	0,75	0,003	0,38	0,004	0,5
С ₁ -С ₁₀ көмірсулары	22,6		23,1		22,3		24,0	
Фенол	0,004	0,4	0,006	0,6	0,004	0,4	0,006	0,6
Формальдегид	0	0	0	0	0,001	0,02	0	0

Бақылау деректері бойынша анықталатын ластаушы заттардың шоғырлары шекті рұқсат етілген норма шамасында болды (3 кесте).

Қорытынды:

Соңғы 5 жылда атмосфералық ауаның өзгерісі келесі диаграмма бойынша сипатталады:

Қарағанды қаласының 2019-2023 жылдар аралығындағы шілде айының СИ және ЕЖҚ салыстырмалы көрсеткіштері

Графикте көрсетіліп тұрғандай мамыр айында соңғы 5 жыл бойынша ластану деңгейі көтерілді. Соңғы 2 жыл бойынша «СИ» және «ЕЖҚ» көрсеткіштері тұрақты жоғары деңгейді көрсетті.

Ең жоғарғы бір реттік ШЖШ-тан асу есіліктері: қалқымалы бөлшектері РМ-2,5 (2378), қалқымалы бөлшектері РМ-10 (13), көміртегі оксиді (6), күкіртсутегі (4) бойынша тіркелді.

Орташа тәуліктік көрсеткіштердің орташа ШЖШ-тан асу еселіктері: қалқымалы бөлшектері РМ-2,5, РМ10, фенол, көбіне қалқымалы бөлшектері РМ-2,5 бойынша тіркелді.

Көп жылғы ластану көрсеткіші «ЕЖҚ» мәліметтері бойынша қалқыма бөлшектері РМ-2,5; РМ-10, күкірт сутегі және көміртегі оксиді ауа ластануының жылу энергетикалық кәсіпорындар шығарындыларынан болатындығын байқауға болады.

Метеорологиялық жағдайлар.

Ауа ластануының қалыптасуына ауа-райы да әсер етті, сондықтан 2023 жылдың шілде айында КМЖ-мен 24 күн байқалды (тынық ауа-райы және 0-3 м/с әлсіз жел).

2.1. Саран қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 стационарлық бекетте 3 қоспа анықталады: 1) *көміртегі оксиді*; 2) *азот диоксиді*; 3) *азот оксиді*.

4 кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Сынама алу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	әр 20 минут сайын үзіліссіз режимде	Саран көшесі, 28а, орталық аурухана аумағында	көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді

Саран қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылғы шілде айы бойынша жай-күйі

Стационарлық бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасы жалпы ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланды, СИ=2,7 (көтеріңкі деңгей) және ЕЖҚ=2% (көтеріңкі деңгей) азот диоксиді бойынша анықталды.

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: азот диоксиді – 2,7 ШЖШ_{м.б} құрады басқа ластаушы заттардың шоғырлары ШЖШ-дан аспады (5 кесте).

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану (ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам) тіркелген жоқ (5 кесте).

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Еңжоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ _{о.т.} асуеселігі	мг/м ³	ШЖШ м.б. асуеселігі		%	>ШЖШ	>5
					ШЖШ			ШЖШ
Саран қ.								
Көміртегі оксиді	0,11	0,04	0,50	0,10	0			
Азот диоксиді	0,03	0,8	0,53	2,7	2	44		
Азот оксиді	0,004	0,07	0,01	0,02	0			

2.2. Абай қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Атмосфералық ауаның жай-күйіне бақылау 1 стационарлық бекетте 4 қоспа анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді; 3) азот диоксиді; 4) озон

6 кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Сынама алу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	әр 20 минут сайын үзіліссіз режимде	Абай көшесі	күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, озон

Абай қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылғы шілде айы бойынша жай-күйі

Бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасы жалпы ластану деңгейі **өте жоғары** болып бағаланды, СИ=2,2 (көтеріңкі деңгей) және **ЕЖҚ**=66% (өте жоғары) азот диоксиді бойынша анықталды.

**БҚ 52.04.667-2005 сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланады.*

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: азот диоксиді – 2,2 ШЖШ_{м.б.}, күкірт диоксиді – 1,0 ШЖШ_{м.б.}, құрады басқа ластаушы заттардың шоғырлары ШЖШ-дан аспады (7 кесте).

Орташа тәуліктік нормативтер бойынша асу: азот диоксиді – 5,3 ШЖШ_{о.т.}, күкірт диоксиді – 1,8 ШЖШ_{о.т.} құрады, басқа ластаушы заттар ШЖШ-дан аспады.

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану (ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам) тіркелген жоқ.

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Еңжоғарғыбірретт ікшоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШо. т. асуеселігі	мг/м ³	ШЖ Шм.б. асуеселігі	%	>ШЖ Ш	>5	>10
							ШЖШ	ШЖШ
Абай қ.								
Күкірт диоксиді	0,09	1,8	0,50	1,0	0	1		
Көміртегі оксиді	0,01	0,003	1,54	0,31	0			
Азот диоксиді	0,21	5,3	0,44	2,2	66	1374		
Озон	0,03	0,89	0,15	0,96	0			

2.3 Балқаш қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Балқаш қаласының аумағында атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау 4 бақылау бекетінде, оның ішінде 3 сынаманы қолмен іріктеу бекетінде және 1 автоматты станцияда жүргізіледі (1-қосымша).

Жалпы қала бойынша 12 көрсеткіш анықталады:

1) қалқыма бөлшектер (шаң); 2) күкірт диоксиді; 3) көміртегі оксиді; 4) азот диоксиді; 5) азот оксиді; 6) аммиак; 7) күкіртті сутегі; 8) кадмий; 9) қорғасын; 10) күшәла, 11) хром, 12) мыс.

7-кестеде бақылау бекеттерінің орналасқан жері және әрбір бекетте анықталатын көрсеткіштер тізбесі туралы ақпарат берілген.

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Сынама алу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	қол күшімен алынған сынама (дискретті әдіс)	Микрорайон «Сабитова» (ОМ № 16 маңайында)	Қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көмірсутегі оксиді, азот оксиді азот диоксиді, кадмий, мыс, күшәла, қорғасын, хром.
3		Томпиева көшесі, №4 үйден солтүстікте	
4		Сейфулина көшесі (аурухана қалашығы, СЭС маңайында)	
2	әр 20 минут сайын үзіліссіз режимде	Ленина көшесі, №10 үйден төменірек	Күкірт диоксиді, көмірсутегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, аммиак, күкірт сутегі.

Балқаш қаласында қол күшімен алынатын бекеттерден бөлек қозғалмалы зертхана (Қосымша 3) 11 көрсеткіш бойынша: 1) қалқыма бөлшектер (шаң); 2) аммиак; 3) бензол; 4) күкірт диоксиді; 5) көміртегі оксиді; 6) азот диоксиді; 7) азот оксиді; 8) күкіртті сутегі; 9) көмір сутегі сомасы, 10) озон (жербеті), 11) хлор сутегі әрекет жасайды.

Балқаш қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылдағы шілде айы бойынша жай-күйі.

Стационарлы бақылау жүйесінен алынған ақпарат бойынша, қаланың атмосфералық ауасы жалпы ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланды, СИ=1,0-ге тең (төмен деңгей) және **ЕЖҚ=3%**-ке тең (көтеріңкі деңгей) №3 бекет аумағында күкірт диоксиді бойынша анықталды.

**БҚ 52.04.667-2005 сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланады.*

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: күкірт диоксидінің шоғыры – 1,0 ШЖШ_{м.б} құрады, қалған ластанушы заттардың шоғырлары ШЖШ-дан асқан жоқ.

Күкірт диоксидінің орташа тәуліктік шоғыры - 1,3 ШЖШ_{от}, қалған ластанушы заттардың орташа айлық шоғырлар ШЖШ_{от} - дан асқан жоқ.

Атмосфералық ауаның жоғары ластану (ЖЛ) мен экстремалды жоғары ластануының (ЭЖЛ) жағдайлары кездескен жоқ

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінен асып кету еселігі және асып кету жағдайларының саны 9-кестеде көрсетілген.

9 кесте

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бірреттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о.т. асу еселігі	мг/м ³	ШЖ Шм.б. асу еселігі	%	>ШЖШ	>5	>10
							ШЖШ	ШЖШ
Балқаш қ.								
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,10	0,66	0,40	0,80	0			
Күкірт диоксиді	0,07	1,29	0,51	1,03	3	2		
Көміртегі оксиді	0,26	0,09	2,00	0,40	0			
Азот диоксиді	0,01	0,18	0,05	0,25	0			
Азот оксиді	0,001	0,01	0,08	0,20	0			
Күкірт сутегі	0,001		0,004	0,50	0			
Аммиак	0,003	0,06	0,005	0,03	0			
Кадмий	0,0000048	0,016			0			
Қорғасын	0,000044	0,147			0			
Күшәлан	0,000001	0,004			0			
Хром	0,0000058	0,004			0			
Мыс	0,000005	0,002			0			

Балқаш қаласының эпизодтық бақылаулар бойынша сипаттама

Балқаш қаласында атмосфералық ауаның ластануына бақылау 3 нүктеде (№1 нүкте –17 орамы, "Фудмарт" дүкені ауданы;, №2 нүкте – Рабочий кенті, Жезқазған көш., «Ұшақ» ескерткіші ауданы; №3 нүкте – «Балқаш-1» станциясы) жүргізілді.

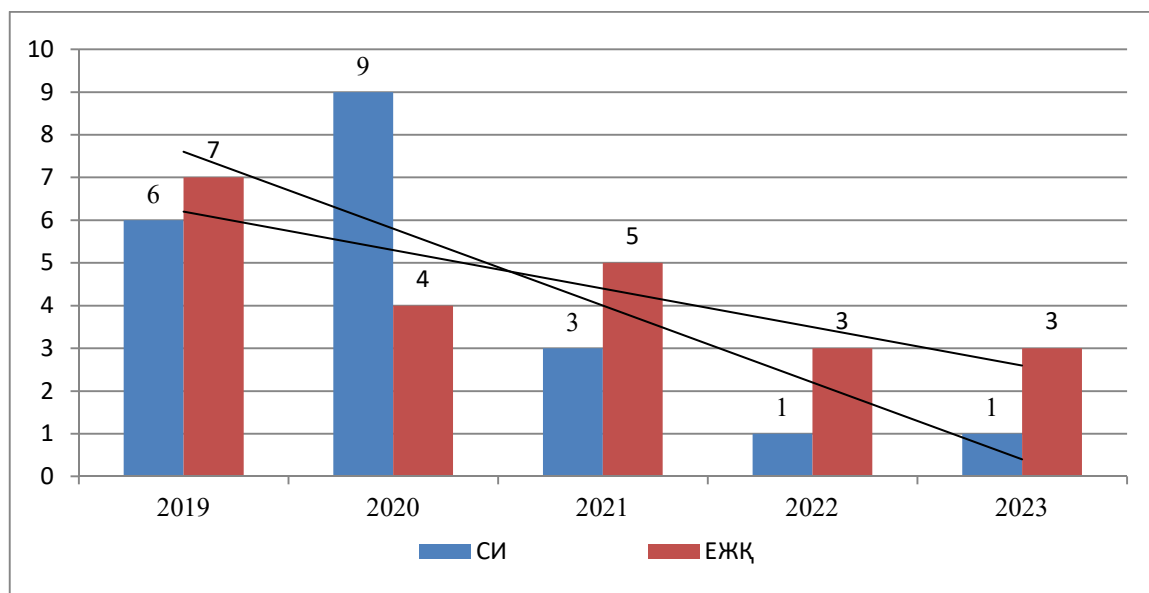
Анықталатын қоспалар	№1		№2		№3	
	q _m ,мг/м ³	q _m /ШЖШ	q _m ,мг/м ³	q _m /ШЖШ	q _m ,мг/м ³	q _m /ШЖШ
Аммиак	0,004	0,020	0,004	0,020	0,004	0,020
Бензол	0,021	0,070	0,037	0,123	0,030	0,100
Қалқыма бөлшектері	0,035	0,070	0,034	0,068	0,031	0,062
Күкірт диоксиді	0,3098	0,6196	1,7367	3,4734	0,0599	0,1198
Азот диоксиді	0,011	0,055	0,008	0,040	0,010	0,050
Азот оксиді	0,003	0,008	0,004	0,010	0,002	0,005
Көміртегі оксиді	1,32	0,26	2,04	0,41	1,17	0,23
Күкірт сутегі	0,0008	0,1000	0,0028	0,3500	0,0004	0,0500
Көмір сутегі сомасы	18,5		22,3		19,5	
Озон (жербеті)	0,004	0,025	0,004	0,025	0,004	0,025
Хлорлы сутегі	0,006	0,030	0,006	0,030	0,005	0,025

Бақылау деректері бойынша, күкірт диоксиді максималды бір реттік шоғыры шамасы – 3,47 ШЖШ_{м.р} (№2 нүкте). Қалған анықталатын ластаушы заттардың шоғырлары шекті рұқсат етілген норма шамасында болды (10-кесте).

Қорытынды:

Соңғы 5 жылда атмосфералық ауаның өзгерісі келесі диаграмма бойынша сипатталады

Балқаш қаласының 2019-2023 жылда шілде СИ және ЕЖҚ салыстырмалы көрсеткіштері

Диаграммада көріп отырғаныңыздай, соңғы бес жылдағы мамыр айындағы ең көп қайталану құбылмалы тенденцияға ие.

Күкірт диоксиді бойынша ең жоғары бір реттік ШЖК артуының ең көп саны байқалды (2)

ЕЖҚ көрсеткішінің көп жылдық ұлғаюы немесе төмендеуі негізінен қалқыма бөлшектердің (шанның), күкірт диоксидінің және күкіртсутегінің есебінен байқалды, бұл қала кәсіпорындары мен өндірістерінің ауаның

ластануына елеулі үлес қосатынын айғақтайды. Ауа ластануының қалыптасуына ауа-райы жағдайлары, қатты желдер, желдің жиі өзгеретін бағыты әсер етеді.

2.4. Жезқазған қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Жезқазған қаласының аумағында атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау 3 бақылау бекетінде, оның ішінде 2 сынаманы қолмен іріктеу бекетінде және 1 автоматты станцияда жүргізіледі.

Жалпы қала бойынша 13 көрсеткіш анықталады: 1) қалқыма бөлшектер (шаң); 2) РМ-10 қалқыма бөлшектері; 3) күкірт диоксиді; 4) көміртегі оксиді; 5) азот диоксиді; 6) азот оксиді; 7) күкіртті сутегі; 8) фенол; 9) кадмий; 10) мыс; 11) күшәла; 12) қорғасын; 13) хром.

11-кестеде бақылау бекеттерінің орналасқан жері және әрбір бекетте анықталатын көрсеткіштер тізбесі туралы ақпарат берілген.

11 кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

Бекет нөмірі	Сынама мерзімі	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
2	тәулігіне 3 рет	қол күшімен алынған сынама(дискретті әдіс)	Сарыарқа көшесі, 4 Г	Қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, фенол, кадмий, мыс, күшәла, қорғасын, хром
3			Желтоқсан көшесі, 481	Қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, азот оксиді, фенол, кадмий, мыс, күшәла, қорғасын, хром
1	әр 20 минут сайын	үзіліссіз режимде	М. Жәлел көшесі, 4В	Қалқыма бөлшектер РМ-10, күкірт диоксиді, күкіртті сутек

Жезқазған қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылдағы шілде айы бойынша жай-күйі

Жезқазған қаласының бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасы жалпы ластану деңгейі **көтеріңкі** болып бағаланды, **ЕЖҚ = 9 %** (көтеріңкі деңгей) қалқыма бөлшектер (шаң) бойынша № 2 – бекеттің аумағында және СИ = 1,1 (төмен деңгей) анықталды.

*БҚ сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланды.

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: қалқыма бөлшектер (шаң) – 1,0 ШЖШ_{м.б.}, фенолдың – 1,1 ШЖШ_{м.б.}, құрады, басқа ластаушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Орташа тәуліктік нормативтер бойынша асу шоғырлары: қалқыма бөлшектер (шаң) – 1,9 ШЖШ_{о.т.}, фенолдың – 1,7 ШЖШ_{о.т.}, азот диоксиді – 1,1 ШЖШ_{о.т.} құрады, басқа ластаушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану(ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам) бекітілмеген.

Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінен асып кету еселігі және асып кету жағдайларының саны 12-кестеде көрсетілген.

12 кесте

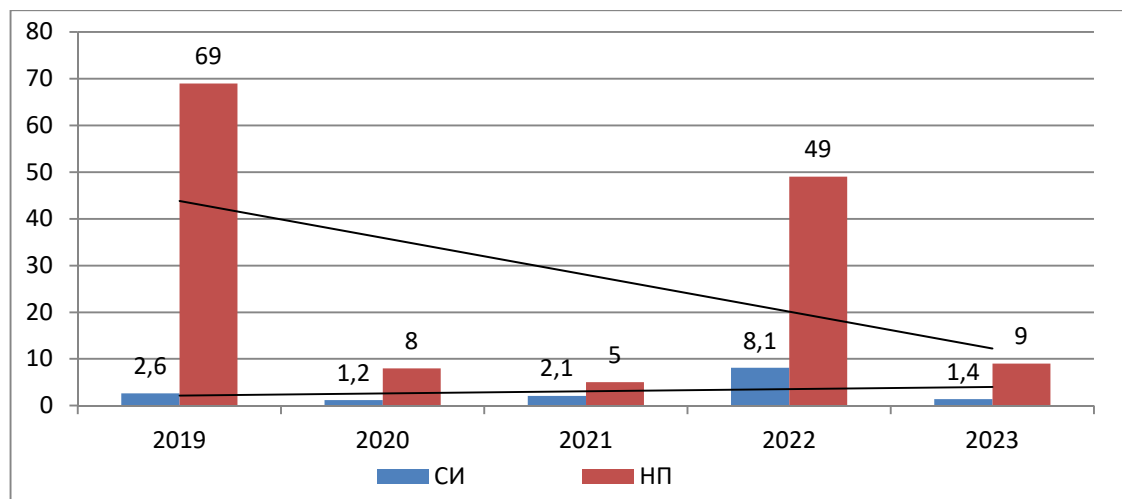
Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о. т. асу еселігі	мг/м ³	ШЖ Ш.б. асу еселігі	%	>ШЖШ	>5 ШЖШ	>10 ШЖШ
							оның ішінде	
Жезқазған қ.								
Қалқыма бөлшектер(шаң)	0,28	1,90	0,50	1,0	9	11		
Қалқыма бөлшектер PM-10	0,01	0,15	0,10	0,33	0			
Күкірт диоксиді	0,02	0,32	0,06	0,12	0			
Көміртегі оксиді	0,31	0,10	3,00	0,60	0			
Азот диоксиді	0,04	1,12	0,08	0,40	0			
Азот оксиді	0,01	0,18	0,03	0,08	0			
Фенол	0,005	1,7	0,01	1,1	5	7		
Кадмий	0,0000052	0,017			0			
Қорғасын	0,00006	0,208			0			
Күшәлан	0,000001	0,002			0			
Хром	0,000023	0,0155			0			
Мыс	0,00001	0,005			0			

Қорытынды:

Соңғы 5 жылда атмосфералық ауаның өзгерісі келесі диаграмма бойынша сипатталады:

Жезқазған қаласының 2019-2023 жылдардығы шілде айының СИ және ЕЖҚ салыстырмалы көрсеткіштері

Кестеден көріп отырғанымыздай, соңғы бес жылда шілде айындағы ластану деңгейі тұрақты болған жоқ. 2022 жылдың шілдесімен айындағы салыстырғанда ластану деңгейі төмендеді.

Ең жоғарғы бір реттік ШЖШ-тан асу есіліктері: қалқыма бөлшектер (шаң) (11), фенолдың (7) бойынша тіркелді. Біркүндік көрсеткіштердің орташа ШЖШ-тан асу еселіктері қалқыма бөлшектер (шаң) және фенолдың бойынша тіркелді.

Көп жылғы ластану көрсеткіші «ЕЖҚ» мәліметтері бойынша қалқыма бөлшектер (шаң) және фенолдың тіркелді.

«Экосервис-С» ЖШС деректері бойынша бақылаулар жоқ.

2.5. Сәтбаев қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Сәтбаев қаласының аумағында атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау 2 автоматты станцияда жүргізіледі.

Жалпы қала бойынша 4 көрсеткіш анықталады: 1) күкірт диоксиді; 2) көміртегі оксиді; 3) азот диоксиді 4) озон.

13-кестеде бақылау станцияларының орналасқан жері және әрбір станцияда айқындалатын көрсеткіштер тізбесі туралы ақпарат берілген.

13 кесте

Бақылау станцияларының орналасқан жері және анықталатын қоспалар

Бекет нөмірі	Сынама мерзімі	Бақылау жүргізу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
1	әр 20 минут сайын	үзіліссіз режимде	4 шағын аудан, ТП-6 ауданында	Күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, озон
2			14 квартал, № 14 орта мектеп пен № 27 орта мектеп арасында	Күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот диоксиді, озон

Сәтбаев қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылдағы шілде айы бойынша жай-күйі

Стационарлық бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасы жалпы ластану деңгейі **жоғары** болып бағаланды, СИ = 2,5 (көтеріңкі деңгей) азот диоксиді бойынша № 1 – бекеттің аумағында және **ЕЖҚ** = 42 % (жоғары деңгей) азот диоксиді бойынша № 1 – бекеттің аумағында анықталды.

*БҚ сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланды.

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: күкірт диоксиді – 2,0 ШЖШ_{м.б.}, азот диоксиді – 2,5 ШЖШ_{м.б.}, озон – 1,6 ШЖШ_{м.б.}, құрады, басқа ластаушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Орташа тәуліктік нормативтер бойынша асу шоғырлары: азот диоксиді – 4,0 ШЖШ_{о.т.} және озон – 2,2 ШЖШ_{о.т.}, құрады, басқа ластаушы заттар шоғыры ШЖШ-дан аспады.

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану(ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам). Нақты мәндер, сондай-ақ сапа нормативтерінен асып кету еселігі және асып кету жағдайларының саны 14-кестеде көрсетілген.

14 кесте

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ о. т. асу еселігі	мг/м ³	ШЖ Шм.б. асу еселігі	%	>ШЖ Ш	>5 ШЖШ	>10 ШЖШ
							оның ішінде	
Сапаев қ.								
Күкірт диоксиді	0,014	0,29	0,99	1,99	0	10		
Көміртегі оксиді	0,21	0,07	1,59	0,32	0			
Азот диоксиді	0,16	4,0	0,51	2,5	42	973		
Озон	0,07	2,2	0,25	1,58	13	265		

Ең жоғарғы бір реттік ШЖШ-тан асу есіліктері: азот диоксиді (973), озон (265) және күкірт диоксиді (10) бойынша тіркелді.

Бір күндік көрсеткіштердің орташа ШЖШ-тан асу еселіктері азот диоксиді және озон бойынша тіркелді.

2.6. Теміртау қаласында атмосфералық ауа сапасының мониторингі

Теміртау қаласының аумағында атмосфералық ауаның жай-күйін бақылау 4 бақылау бекетінде, оның ішінде 3 сынама ны қолмен іріктеу бекетінде және 1 автоматты станцияда жүргізіледі.

Жалпы қала бойынша 16 көрсеткіш анықталады:

1) қалқыма бөлшектер (шаң); 2) РМ-2,5 қалқыма бөлшектері; 3) РМ-10 қалқыма бөлшектері; 4) күкірт диоксиді; 5) көміртегі оксиді; 6) азот диоксиді; 7) азот оксиді; 8) фенол; 9) күкіртті сутегі; 10) сынап; 11) күшәла; 12) аммиак, 13) кадмий, 14) мыс, 15) қорғасын, 16) хром.

15-кестеде бақылау бекеттерінің орналасқан жері және әрбір бекетте анықталатын көрсеткіштер тізбесі туралы ақпарат берілген.

15 кесте

Бақылау бекеттерінің орналасу орны мен анықталатын қоспалар

№	Сынама алу	Бекет мекен-жайы	Анықталатын қоспалар
3	қол күшімен алынған сынама (диск ретті әдіс)	Колхозная көш, 23	қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот оксиді және диоксиді, күкірт сутегі, фенол, аммиак, кадмий, мыс, мышьяк, хром, қорғасын.
4	қол күшімен алынған сынама (диск ретті әдіс)	6-шағынаудан («Опан» шоқысы, ішетін су резервуарының аумағы)	қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот оксиді және диоксиді, күкірт сутегі, фенол, аммиак, кадмий, мыс, мышьяк, хром, қорғасын.

5		3 «а» шағынауданы (құтқару станциясының ауданы)	қалқыма бөлшектер (шаң), күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот оксиді және диоксиді, күкіртсутегі, фенол, аммиак, сынап, кадмий, мыс, мышьяк, хром, қорғасын.
2	әр 20 минут сайын үзіліссіз режимде	Фурманов көш, 5	қалқыма бөлшектері РМ-2,5, қалқыма бөлшектері РМ-10, күкірт диоксиді, көміртегі оксиді, азот оксиді және диоксиді, күкіртсутегі, аммиак

Теміртау қаласындағы атмосфералық ауаның 2023 жылдағы шілде айы бойынша жай-күйі

Стационарлық бақылау желісінің деректері бойынша қаланың атмосфералық ауасының ластану деңгейі өте жоғары болып бағаланды. Ол **ЕЖҚ** = 67 % (өте жоғары деңгей) азот диоксиді бойынша № 2 – бекеттің аумағында анықталды және **СИ** = 5,4 (жоғары деңгей) күкіртсутегі бойынша № 2 – бекеттің аумағында анықталды.

**БҚ 52.04.667-2005 сәйкес, егер СИ мен ЕЖҚ әртүрлі градацияға түссе, онда атмосфераның ластану деңгейі осы көрсеткіштердің ең жоғарғы мәні бойынша бағаланады.*

Максималды бір реттік айлық шоғырлары: қалқыма бөлшектер (шаң)-1,0 ШЖШ_{м.б.}, РМ 2,5 қалқыма бөлшектердің – 1,5 ШЖШ_{м.б.}, көміртегі оксиді – 2,6 ШЖШ_{м.б.}, азот диоксиді – 5,0 ШЖШ_{м.б.}, азот оксиді – 2,5 ШЖШ_{м.б.}, күкіртсутегі – 5,4 ШЖШ_{м.б.}, фенол – 3,1 ШЖШ_{м.б.}, құрады, басқа ластанушы заттар – ШЖШ-дан аспады.

Орташа тәуліктік нормативтер бойынша асу: қалқыма бөлшектердің (шаң) – 1,6 ШЖШ_{о.т.}, РМ 2,5 қалқыма бөлшектердің – 1,3 ШЖШ_{о.т.}, азот диоксиді – 2,8 ШЖШ_{о.т.}, фенол – 2,5 ШЖШ_{о.т.}, аммиак – 1,2 ШЖШ_{о.т.} басқа ластанушы заттар – ШЖШ-дан аспады.

Жоғары ластану (ЖЛ) және экстремалды жоғары ластану (ЭЖЛ) жағдайы: ЖЛ (10 ШЖШ астам) және ЭЖЛ (50 ШЖШ астам) Нақты мөндер, сондай-ақ сапа нормативтерінен асып кету еселігі және асып кету жағдайларының саны 16-кестеде көрсетілген.

16 кесте

Атмосфералық ауаның ластану сипаттамасы

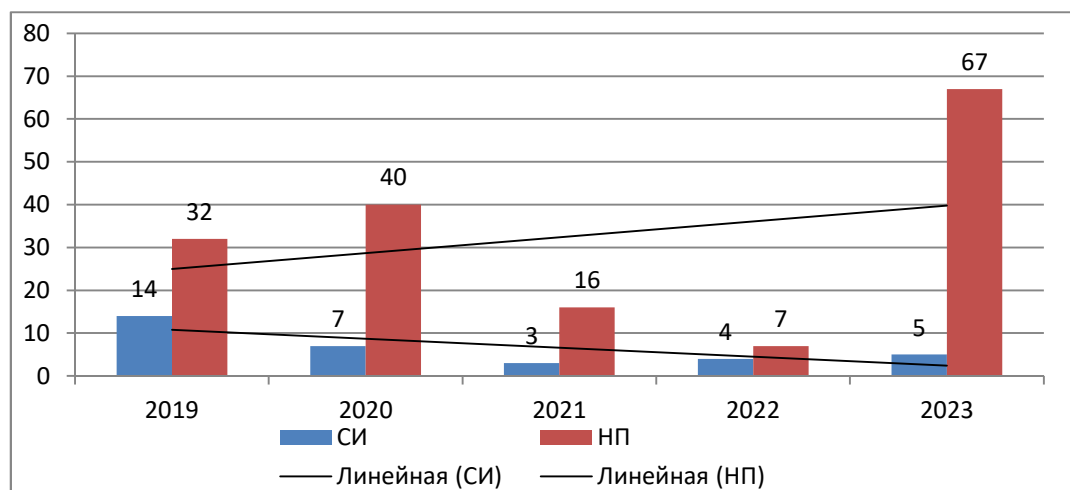
Қоспа	Орташа шоғыр		Ең жоғарғы бір реттік шоғыр		ЕЖҚ	ШЖШ арту жағдайларының саны		
	мг/м ³	ШЖШ _{о.т.} асу еселігі	мг/м ³	ШЖШ _{м.б.} асу еселігі		%	>ШЖШ	>5
					ШЖШ			ШЖШ
Теміртау қ.								
Қалқыма бөлшектер (шаң)	0,24	1,6	0,50	1,0	1	1		
Қалқыма бөлшектер РМ-2,5	0,05	1,3	0,23	1,5	0	1		
Қалқыма бөлшектер РМ-10	0,05	0,8	0,23	0,8	0			
Күкірт диоксиді	0,02	0,3	0,12	0,2	0			

Көміртегі оксиді	0,19	0,1	13,18	2,6	1	25		
Азот диоксиді	0,11	2,8	1,00	5,0	67	1497	11	
Азот оксиді	0,04	0,6	1,00	2,5	2	55		
Күкірт сутегі	0,002		0,043	5,4	5	104	2	
Фенол	0,008	2,5	0,031	3,1	28	49		
Аммиак	0,05	1,2	0,18	0,9	0			
Сынап	0,00	0,00	0,00		0			
Кадмий	0,0000042	0,0140			0			
Қорғасын	0,0000128	0,0426			0			
Күшәла	0,0000006	0,0021			0			
Хром	0,0000053	0,0036			0			
Мыс	0,0000027	0,0013			0			

Қорытынды:

Соңғы 5 жылда атмосфералық ауаның өзгерісі келесі диаграмма бойынша сипатталады

Теміртау қаласының 2019-2023 жылдардығы шілде айы бойынша СИ және ЕЖҚ салыстырмалы көрсеткіштері

Графикте көрсетіліп тұрғандай, 2019 жылдан бастап 2023 жылға дейінгі шілде айында Теміртау қаласының ластану деңгейі жоғары болып қала береді. 2022 жылдың шілде айымен салыстырғанда 2023 жылдың шілде айында қаланың ауа сапасы нашарлады.

Ең жоғарғы бір реттік ШЖШ-тан асу еселіктері: азот диоксиді (1497) бойынша тіркелді.

Орташа тәуліктік көрсеткіштердің орташа ШЖШ-тан асу еселіктері: қалқымалы бөлшектер, РМ-2.5 қалқымалы бөлшектер азот диоксиді, фенол, аммиак, **көбіне азот диоксиді бойынша тіркелді.**

Бұл ластану кез-келген маусымға тән, бұл қаланың автомобиль көлігінен, өнеркәсіптік және металлургиялық кәсіпорындарының шығарындыларының әсерімен жүреді.

Көп жылғы ластану көрсеткіші «ЕЖҚ» негізінен фенол есебінен байқалды. Бұл қаланың металлургиялық кәсіпорындарының технологиялық процесі ерекшеліктерінің ауаның ластануына елеулі үлес қосқанын және осы ластанушы заттың атмосферада тұрақты жинақталғанын айғақтайды.

3. Қарағанды және Ұлытау облыстарының аумағындағы жер үсті сулары сапасының мониторингі

Қарағанды және Ұлытау облыстарының жер үсті суларының сапасына бақылау 13 су объектісінің (Нұра, Қара Кеңгір, Соқыр, Шерубайнұра өзендері, Самарқан, Кеңгір су қоймалары, Қ.Сәтбаев атындағы су арнасы, Балқаш көлі, Қорғалжын қорығының көлдері: Шолак, Есей, Султанкелди, Кокай, Тениз) 42 тұстамасында жүргізілді.

Жер үсті суларын зерттеу кезінде су сынамаларында су сапасының **33** физикалық және химиялық көрсеткіштері: *көзбен шолу, су температурасы, қалқыма заттар, түсі, мөлдірлігі, сутегі көрсеткіші, еріген оттегі, құрамында тұз бар негізгі иондар, биогенді және органикалық заттар (мұнай өнімдері, фенолдар), ауыр металдар* анықталады.

Есеп мерзімі кезінде Қарағанды және Ұлытау облыстарының аумағында, **гидробиологиялық көрсеткіштер** бойынша жер үсті суларының су сапасы 11 су нысанының (өзендер: Нұра, Шерубайнұра, Қара Кеңгір, 2 су қойма: Самарқан, Кеңгір, көл: Балқаш) 28 тұстамасында жүргізілді. 93 сынамаға талдау жүргізілді, оның ішінде: фитопланктон бойынша -25 сынама, зоопланктон-25 сынама, перифитон-10 сынама, зообентос бойынша - 8 сынама және жіті уыттылықты анықтауға-25 сынама.

3.1. Қарағанды және Ұлытау облыстарының аумағындағы жер үсті суларының сапасына гидрохимиялық көрсеткіштері бойынша мониторинг нәтижелері

Қазақстан Республикасының су объектілерінің су сапасын бағалауға арналған негізгі нормативтік құжаттар «Су объектілерінде судың сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі» (бұдан әрі - Бірыңғай жіктеме) болып табылады.

Су объектілерінің су сапасы Бірыңғай жіктеме бойынша келесідей бағаланады:

17 кесте

Су нысандарының атауы	Су сапасының классы		Көрсеткіштер	өлшем бірлігі	концентрациясы
	шілде 2022 ж	шілде 2023 ж			
Нұра өзені	нормаланбайды (>5 класс)	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец	мг/дм ³	0,131
			Жалпы темір	мг/дм ³	0,317
Самарқан су қоймасы	3 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	43,0
Кеңгір су қоймасы	4 класс	4 класс	Магний	мг/дм ³	54,6
Қара Кеңгір өзені	нормаланбайды (>5 класс)	нормаланбайды (>5 класс)	Аммоний-ионы	мг/дм ³	7,08
			Кальций	мг/дм ³	206
			Магний	мг/дм ³	114
			Марганец	мг/дм ³	0,218
			Минерализация	мг/дм ³	2217
			ОБТ ₅	мг/дм ³	7,865
Соқыр өзені	нормаланбайды (>5 класс)	нормаланбайды (>5 класс)	Хлоридтер	мг/дм ³	466
			Марганец	мг/дм ³	0,180
Шерубайнұра	нормаланбайды (>5 класс)	нормаланбайды (>5 класс)	Хлориды	мг/дм ³	351
			Марганец	мг/дм ³	0,192

өзені	ы (>5 класс)	ды (>5 класс)	Хлориды	мг/дм ³	383
Қ. Сәтпаев ат. арна	3 класс	3 класс	Магний	мг/дм ³	29,3

Кестеден көріп отырғанымыздай 2022 жылдың шілде айымен салыстырғанда Нұра, Кара Кеңгір, Соқыр, Шерубайнұра өзендерінің және Кеңгір су қоймасы мен Қ. Сәтпаев атындағы арнаның су сапасы айтарлықтай өзгермеген. Самарқан су қоймасы 3 класстан 4 классқа ауысты, осылайша судың сапасы нашарлады.

Қарағанды және Ұлытау облыстарының су объектілерінің негізгі лаптаушылары кальций, магний, аммоний-ионы, жалпы темір, марганец, минерализация, ОБТ₅, хлоридтер. Осы көрсеткіштер бойынша сапа нормасынан асуы, негізінен ағынды сулар ағынына тән.

Жоғары және экстремалды жоғары ластану жағдайлары

2023 жылдың шілде айында облыстар аумағында келесі ЖЛ және ЭЖЛ жағдайлары анықталды: Шерубайнұра өзені – 2 ЖЛ жағдайы (хлоридтер, жалпы фосфор), Кара Кеңгір өзені - 3 ЖЛ жағдайы (жалпы фосфор, БПК₅, хлоридтер) және 1 ЭЖЛ жағдайы (еріген оттегі).

Гидрохимиялық көрсеткіштер бойынша Қарағанды облысының жер үсті сулары сапасының нәтижелері туралы ақпарат 2-қосымшада келтірілген.

Гидрохимиялық көрсеткіштер бойынша Ұлытау облысының жер үсті сулары сапасының нәтижелері туралы ақпарат 3-қосымшада келтірілген.

Гидробиологиялық көрсеткіштер бойынша су нысандарының сапасы бойынша ақпарат 4-қосымшада келтірілген.

3.2. Қарағанды және Ұлытау облыстарының аумағындағы гидробиологиялық көрсеткіштер бойынша жер үсті суларының сапасы мониторингінің нәтижелері.

Есептегі айда зоопланктон әртүрлілігімен ерекшеленбеді. Түрлер саны су сынамаcында 2-ден кездесті. Ескекаяқты шаяндар басым болып, жалпы планктон санының 84% құрады. Соның ішінде Eucyclops serrulatus басым кездесті. Талшықмұртты шаяндар 16%, домалақ құрттар кездеспеді, зоопланктонның жалпы биомассасын құруға қатысты. Жалпы орташа саны 1,05 мың дана/м³, ал биомассасы 19,37 мг/м³ құрады. Сапроб индексі 1,51 –2,05 аралығында болып, өзен бойынша орташа сан 1,78 құрады. Зоопланктон жағдайына байланысты, су класы - 3, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Фитопланктон орташа дамыды. Диатомды балдырлар басым болып, жалпы биомассаның 70% құрады. Көк жасыл балдырлар 20% жалпы биомассаны құруға қатысты. Жасыл балдырлар 10%. құрады. Су сынамаcындағы түрлер саны 9-11 аралығында болып, орташа сан 10 көрсетті. Альгофлораның жалпы саны 0,21 мың кл/см³, жалпы биомассасы 0,031мг/дм³ тең болды. Орташа сапроб индексі 1,86, яғни үшінші класқа сәйкес орташа ластанған су сапасын көрсетті

Нұра өзенінің перифитонның түрлік құрамы *Diatoma elongatum*, *Navicula cryptocephala*, *Synedra ulna* сияқты диатомды балдырлардан құралды. Жасыл балдырлар өкілдерінен *Pediastrum*, *Scenedesmus* кездесті. Көк-жасыл

балдырлардың кездесу жиілігі 1-2 құрады. Сапроб индексі 1,77, яғни үшінші класқа сәйкес орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Зообентос орташа дамыды. Бентофаунаның негізін ұлулар, жәндіктер сүлгілер құрады. Теміртау қаласы, "ағынды сулар шығарылымынан 1 км төмен" тұстамасында түрлердің саны көп кездесті. Су сынамасында түр саны 3-4 тен аспады. Биотикалық индексі 5-ке тең. Су класы - 3, зообентос жағдайына байланысты орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Биотестілеу нәтижелеріне сәйкес орташатест-көрсеткіш 5,29%-ге тең. Алынған мәліметтерге сәйкес Нұра өзені суы тест-нысанға уытты әсер етпейді.

Шерубайнұра өзені

Зоопланктон бірлестігі зерттелген су сынамасында 2 түрімен ұсынылды. Домалақ құрттар 50 % ескекаяқтылар үлесіне 50% зоопланктонның жалпы биомассасын құруға қатысты. Жалпы саны 1,00 мың дана/м³, ал биомассасы 5,18мг/м³ құрады. Сапроб индексі 1,93. Су класы - 3, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Фитопланктон орташа дамыды. Альгофлора негізін диатомды балдырлар құрап, жалпы биомассаның 80% құрады. Жалпы саны 0,27мың дана/м³, жалпы биомассасы – 0,025 мг/дм³. Су сынамасындағы түрлер саны – 10, сапроб индексі - 1,73. Су класы - 3, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Перифитон диатомды, жасыл балдырлардан құралды. Диатомды балдырлардың арасынан: *Synedra*, *Tabellaria*, *Melosira*, жасыл балдырлар: *Scenedesmus* кездесті. Сапроб индексі 1,96. Су сапасының класы – үшінші класқа сәйкес болды.

Биотестілеу кезінде тест-нысанға өткір уыттылығы анықталынбады. Өлген дафниялардың бақылауға қатынасы бойынша пайызы 10% тең. Тірі қалған дафниялар саны 90% құрады.

Қара Кеңгір өзені

Зоопланктон орташа дамыған. Ескекаяқты шаяндарбасымдылық танытып, жалпы зоопланктон санының 100% құрады. Орташа түрлер саны – 2. Орташа жалпы саны 1,63мың дана/м³, биомассасы 8,95мг/м³. Өзен бойынша орташа сапроб индексі – 2,09, яғни орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Фитопланктонның жалпы биомассасының 73% диатомды және 15% жасыл балдыр түрлері құрады. Көк-жасыл балдырлар 12% түрлері кездесті. Жалпы саны мен биомассасы 0,24 мың кл/см³, 0,026мг/дм³. Сынамадағы түр саны – 9. Өзен бойынша орташа сапроб индексі – 1,94, яғни орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Биотестілеу кезінде тірі қалған дафниялар саны 85% құрады. Тест-көрсеткіш 15%-ға тең. Алынған мәліметтерге сәйкес, өзен суы тест-нысанға уытты әсер етпейді.

Самарқан су қоймасы

Зоопланктон орташа дамыды. Домалақ құрттар 57% зоопланктонның жалпы санын құрады. Талшықмұртты шаяндар 29% құрады. Жалпы орташа саны 1,75 мың дана/м³, ал биомассасы 78,4 мг/м³. Сапроб индексі 1,45, яғни, 3-класқа сәйкес орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Фитопланктон жақсы дамыды. Негізін диатомды балдырлар құрап, жалпы фитопланктон биомассасының 70% құрады. Жалпы саны 0,21 мың кл/см³, биомассасы 0,013 мг/дм³. Су сынамасындағы түрлер саны – 8. Сапроб индексі 2,0, яғни, 3 класс, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Перифитон бірлестігінің негізін диатомды балдырлар құрады. Балдырлардың *Amphipleura*, *Cymbella* түрлерінің туыстары кездесті. Жасыл балдырлар 1 данадан кездесті. Сапробиологиялық талдауға сәйкес, бетамезасапробты организмдер басымдылық көрсетті. Сапроб индексі 1,73, су класы - үшінші. Перифитон жағдайына байланысты, су сапасы орташа ластанған.

Су қойманың түпкі фаунасы шаянтәрізділер құрады. Су сынамасында шаянтәрізділерден *Gammarus pulex* кездесті. Биотикалық индекс 5-ке тең. Су класының сапасы – 3.

Су қоймадағы суға биотестілеу кезінде тірі қалған дафниялардың саны бақылауға қатынасы бойынша 100% құрады. Тест – көрсеткіш 0% тең. Зерттелген су нысаны *Daphnia magna* уытты әсер етпейді.

Кеңгір су қоймасы

Зоопланктон жақсы дамыды. Ескекаяқты шаяндар басымдылық танытып, жалпы зоопланктон санының 80% құрады. Орташа саны 1,25 мың дана/м³, биомассасы 18,25 мг/м³. Сапроб индексі 1,73 су класы – үшінші, яғни орташа ластанған.

Фитопланктон жақсы дамыды. Жалпы саны мен биомасса жағынан диатомды балдырлар басым болды. Жалпы саны орташа 0,22 мың кл/см³, ал биомасса 0,023 мг/дм³ болды. Сапроб индексі 1,83. Су класы – 3, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Биотестілеу кезіндегі мәліметтерге сүйенсек, тест-нысанға уыттылықтың әсер етпейтіні анықталанды. Зерттелген нысанда тірі қалған дафниялар саны 97% құрады. Тест-көрсеткіш 3%.

Балқаш көлі

Зоопланктон зерттелген аймақта сапасы жағынан орташа, саны жағынан жақсы дамыды. Ескекаяқты шаяндар басымдылық танытып, жалпы зоопланктон санының 99% құрады. Талшықмұртты шаяндар - 1% құрады. Орташа саны 6,63 мың дана/м³, биомассасы 148,6 мг/м³. Көл бойынша орташа сапроб индексі 1,73, су класы - 3, орташа ластанған су сапасын көрсетті.

Фитопланктон негізін диатомды балдырлар құрады. Жалпы саны 0,06 мың кл/см³, жалпы биомассасы 0,022 мг/дм³ тең болды. Сынамадағы түр саны - 4. Сапроб индексі 1,62-1,90 аралығында болып, орташа сан 1,75 құрады. Су класы - үшінші.

Биотестілеу нәтижелеріне сәйкес, Балқаш көлінің тест-көрсеткіштері төмендегідей: Оңтүстік бөлік, Іле өзенінің сағасынан 22 км - 0%; Оңтүстік бөлік, мыса Қарағаштың солтүстік жағалауынан 15,5 км - 7%; Балқаш қаласы, А 175° ОГП-ның солтүстік жағалауынан 8,0 км - 10%; Балқаш қаласы, А 175° ОГП-ның солтүстік жағалауынан 20,0 км - 7%; Тараңғалық шығанағы, А 130° қалдыққойманың солтүстік жағалауынан 0,7 км - 0%; Тараңғалық шығанағы, А 130° қалдыққойманың солтүстік жағалауынан 2,5 км - 10%; бұқта

Бертыс, А 107° ТЭЦ б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 1,2 км - 10%; бұқта Бертыс, А107° ТЭЦ б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 3,1 км - 10%; Сарышаған шығанағы, А 128°АО "Балқашбалық" б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 1,0 км - 7%; Сарышаған шығанағы, А 128°АО "Балқашбалық" б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 2,3 км - 7%; Сары-Есік түбегі, Ұзынарал бұғазы, Сары-Есік түбегінің солтүстігінен 1,7 км - 0%; Алғазы аралы, Қоржын аралының солтүстігінен 25 км - 0%; Солтүстік-Шығыс бөлігі, Қаратал өзенінің сағасынан 5,5 км - 0%. Алынған мәліметтерге сәйкес су тест-нысанға уытты әсер етпейді.

4. Радиациялық жағдай

Атмосфералық ауаның ластануының гамма сәулелену деңгейіне күнсайын жергілікті 9 метеорологиялық бекетте (Балқаш, Жезқазған, Қарағанды, Керней, Қарқаралы, Саршаған, Жана – Арқа, Киевка, Родниковский ауылы) және Қарағанды қаласының (№6 ЛББ) автоматты бекетінде бақылау жүргізілді.

Облыстың елді-мекендері бойынша атмосфералық ауа қабатының жерге жақын қабатындағы радиациялық гаммафонның орташа мәні 0,06 – 0,23 мкЗв/сағ. аралығында болды. Облыс бойынша радиациялық гаммафонның орташа мәні 0,14 мкЗв/сағ., яғни шекті жол берілетін шамаға сәйкес келеді.

Атмосфераның жерге жақын қабатында радиоактивтердің түсу тығыздығына бақылау облыс аумағында 3 метеорологиялық станцияда (Балқаш, Жезқазған, Қарағанды,) ауа сынамасын горизонтальді планшеттер алу жолымен жүзеге асырылды. Барлық станцияда бес тәуліктік сынама жүргізілді.

Облыс аумағында атмосфераның жерге жақын қабатында орта тәуліктік радиоактивтердің түсу тығыздығы 1,3– 1,9 Бк/м² аралығында болды. Облыс бойынша радиоактивті түсулердің орташа тығыздығы 1,5 Бк/м², бұл шекті жол берілетін деңгейінен аспады.

5. Атмосфералық жауын-шашынның сипаттамасы

Атмосфералық жауын-шашынның химиялық құрамына бақылау 4 метеостанцияларда (Балқаш, Жезқазған, Қарағанды, Корнеевка) алынған жаңбыр суына сынама алумен жүргізілді.

Жауын-шашын құрамында барлық анықталатын заттардың шоғырлары шекті жол берілген шоғырлардан (ШЖШ) аспады.

Жауын-шашын сынамаларында сульфаттар 37,1%, хлоридтер 10,2%, нитраттар 1,2%, гидрокарбонаттар 20,6%, аммоний иондары 0,7% , натрий иондары 6,7%, калий иондары 5,0%, магний иондары 3,3%, кальций иондары 15,2% болды.

Ең үлкен жалпы минерализация Жезқазған МС–303,9 мг/дм³, ең азы МС Қарағанды – 59,45 мг/дм³ белгіленді.

Атмосфералық жауын-шашынның үлесті электрөткізгіштігі Қарағанды облысының аумағында 101,1 мкСм/см-ден (МС Қарағанды) 560,0 мкСм/см (Жезқазған МС) дейінгі шекте болды.

Түскен жауын-шашын қышқылдылығы 6,54 (Қарағанды МС) – 7,98 (Жезқазған МС) аралығында болды.

6. Топырақ ластану мониторингі

Балқаш қаласының түрлі аудандарынан алынған топырақ сынамасы құрамында мырыш – 229,5-521,3 мг/кг, хром – 0,67-14,37 мг/кг, қорғасын – 61,75-1010,0 мг/кг, мыс – 138,94-526,7 мг/кг, кадмий – 0,95-11,0 мг/кг шамасында өзгерді.

Ленин және Әлімжанов көшелері қиылысы аумағында топырақ көбірек ластанған болып табылады, мұнда мыс шоғыры 167,0 ШЖШ, қорғасын – 31,6 ШЖШ, мырыш – 10,6 ШЖШ, хром – 1,5 ШЖШ;

Жазда қаланың басқа ауданындағы ШЖШ асуы байқалған ауыр металдар құрамы:

- Балқаш тау кен металлургиясы (БТКМ) аумағындағы: мыс – 167,2 ШЖШ, қорғасын – 9,4 ШЖШ және мырыш – 22,7 ШЖШ, хром – 1,8 ШЖШ;

-; БТКМ ауруханасы аумағында - мыс – 64,3 ШЖШ, қорғасын – 1,9 ШЖШ, мырыш – 19,2 ШЖШ, хром – 2,4 ШЖШ;

- ЖЭС ауданында - мыс – 78,4 ШЖШ, қорғасын – 5,3 ШЖШ, мырыш – 17,4 ШЖШ тұрады

- саябақ аумағы ауданында - мыс 175,6 ШЖШ, қорғасын – 18,3 ШЖШ, мырыш – 18,7 ШЖШ, хром – 1,3 ШЖШ тұрады.

Жезқазған қаласындағы түрлі аудандардан алынған топырақ сынамасында хром 11,9-17,0 мг/кг, мырыш – 79,4-335,7 мг/кг, қорғасын – 25,62-141,1 мг/кг, мыс – 54,4-511,8 мг/кг, кадмий – 0,68-2,13 мг/кг шамасында өзгерді.

Топырақ көбірек ластанған болып автомагистраль ауданында мыс концентрациясы 108,6 ШЖШ, қорғасын – 4,4 ШЖШ, мырыш – 14,6 ШЖШ, хром – 2,0 ШЖШ; Жезқазған мыс қорыту зауыты» санитарлы қорғау аймағы шекарасында мырыш концентрациясы – 13,1 ШЖШ, хром – 2,1 ШЖШ, мыс – 170,6 ШЖШ, қорғасын – 2,6 ШЖШ тұрады.

Жазда қаланың басқа ауданындағы ШЖШ асуы байқалған ауыр металдар құрамы:

Кеңгір су сақтау қоймасы ауданында мыс концентрациясы 39,9 ШЖШ, мырыш – 9,9 ШЖШ, хром – 2,3 ШЖШ, қорғасын – 1,7 ШЖШ ;

- №3 мектеп территориясында мыс концентрациясы – 18,1 ШЖШ, мырыш – 3,5 ШЖШ, хром – 2,8 ШЖШ;

- ЖЭС аумағынан 1 км ары орналасқан санитарлы қорғау аймағында мыс концентрациясы 59,1 ШЖШ, хром – 2,1 ШЖШ, мырыш – 8,2 ШЖШ, қорғасын – 2,4 ШЖШ;

Қарағанды қаласындағы түрлі аудандардан алынған топырақ сынамасының құрамында мыс 5,1-6,8 мг/кг, хром – 1,1-4,3 мг/кг, мырыш – 9,4-39,55 мг/кг, қорғасын – 8,9-33,4 мг/кг, кадмий – 0,98-1,54 мг/кг шамасында өзгерді.

«Қазақмыс» Корпорациясы» ЖШС құю зауыты ауданында мыс концентрациясы 1,8 ШЖШ, мырыш – 1,3 ШЖШ, қорғасын – 1,0 ШЖШ тұрады.

Қарағаны және Теміртау қалалары автокөлік трассасы ауданында мыс концентрациясы 1,9 ШЖШ, мырыш – 1,5 ШРШ, қорғасын -1,0 ШЖШ құрады.

Октябрь ауданындағы ЖЭС-3 ауданында мыс концентрациясы 2,1 ШЖШ, мырыш – 1,5 ШРШ құрады.

«Субурханская» Орталық байыту фабрикасы ауданында мыс концентрациясы 1,7 ШЖШ, мырыш – 1,7 ШРШ құрады.

№101 мектеп ауданында («Гүлдер» мөлтек ауданы) мыс концентрациясы 2,3 ШЖШ құрады.

Теміртау қаласындағы түрлі аудандардан алынған топырақ сынамасының хром құрамы 4,6-9,3 мг/кг, мыс –6,3-15,4 мг/кг, мырыш -18,7-37,5 мг/кг және қорғасын – 21,4-46,3 мг/кг, кадмий 0,29-1,8 мг/кг шамасында болды.

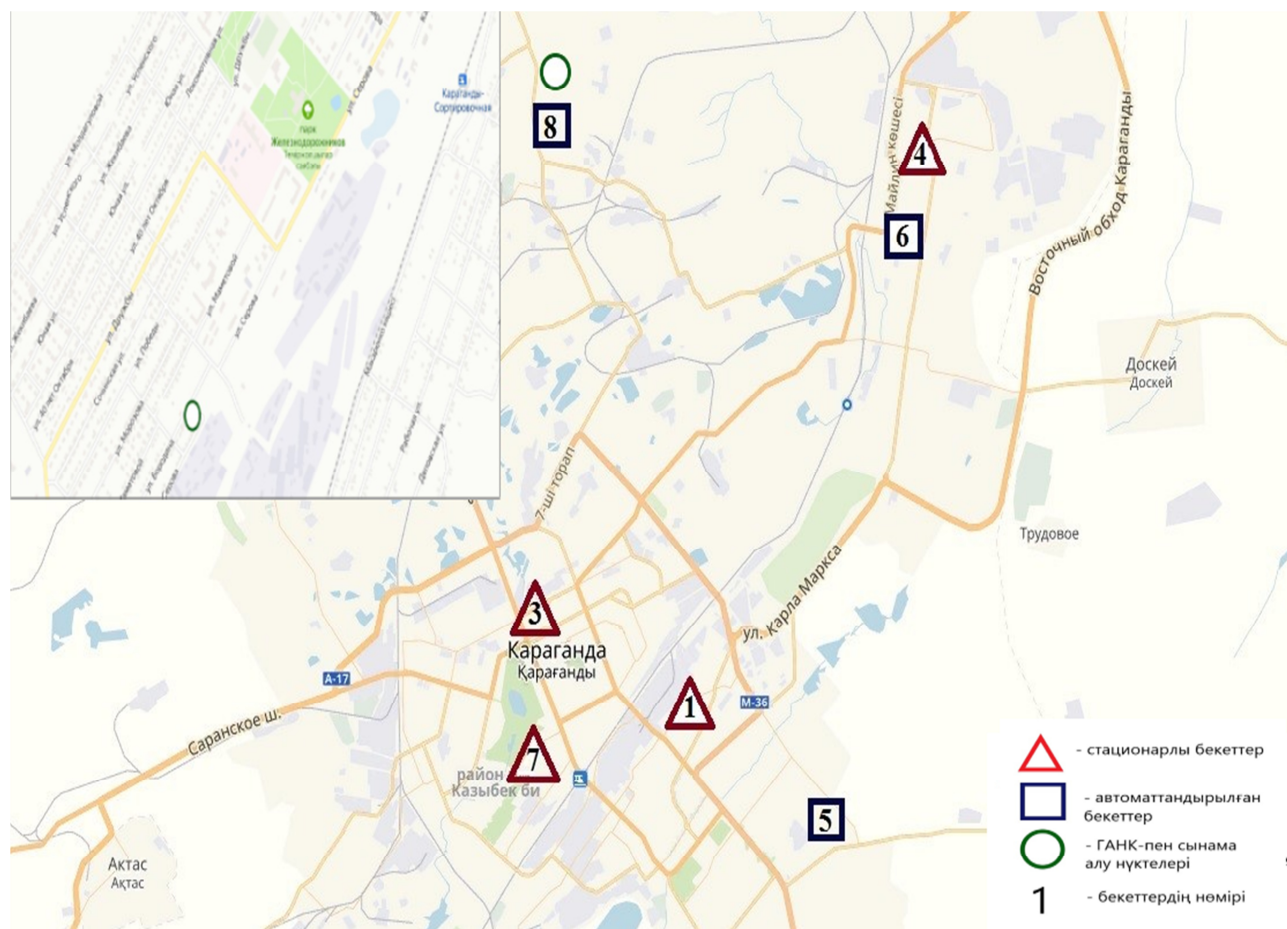
Автостанция ауданында жазда мыс шоғыры 2,1 ШЖШ, хром -1,2 ШРШ құрады.

Нан зауыты ауданында мыс құрамы 5,1 ШЖШ, мырыш –1,6 ШЖШ , хром – 1,0 ШЖШ, қорғасын – 1,0 ШЖШ құрады.

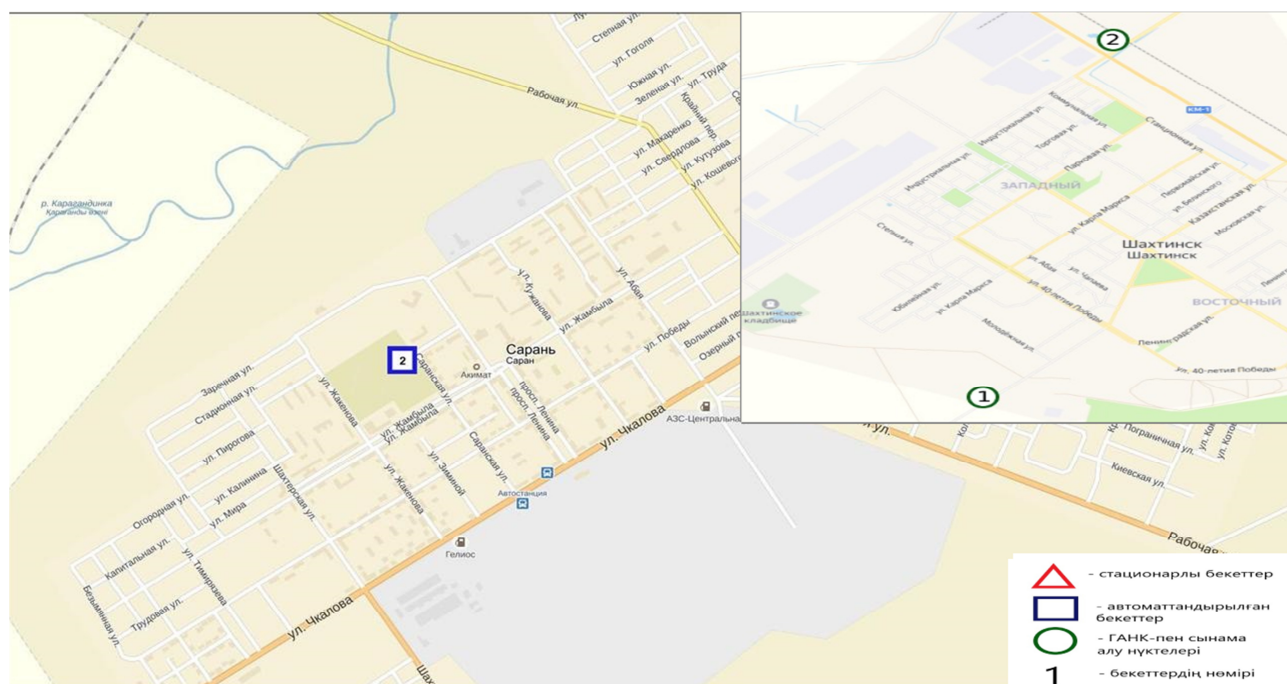
Автомагистраль ауданында мыс шоғыры 3,7 ШЖШ, қорғасын -1,4 ШЖШ, мырыш – 1,5 ШЖШ, хром – 1,6 ШРШ құрады.

ЖЭС-2 ауданында мыс шоғыры 2,8 ШЖШ, мырыш – 1,6 ШЖШ, хром – 1,3 ШРШ құрады..

№11 мектеп ауданында мыс шоғыры 2,8 ШЖШ, мырыш – 1,6 ШРШ құрады.

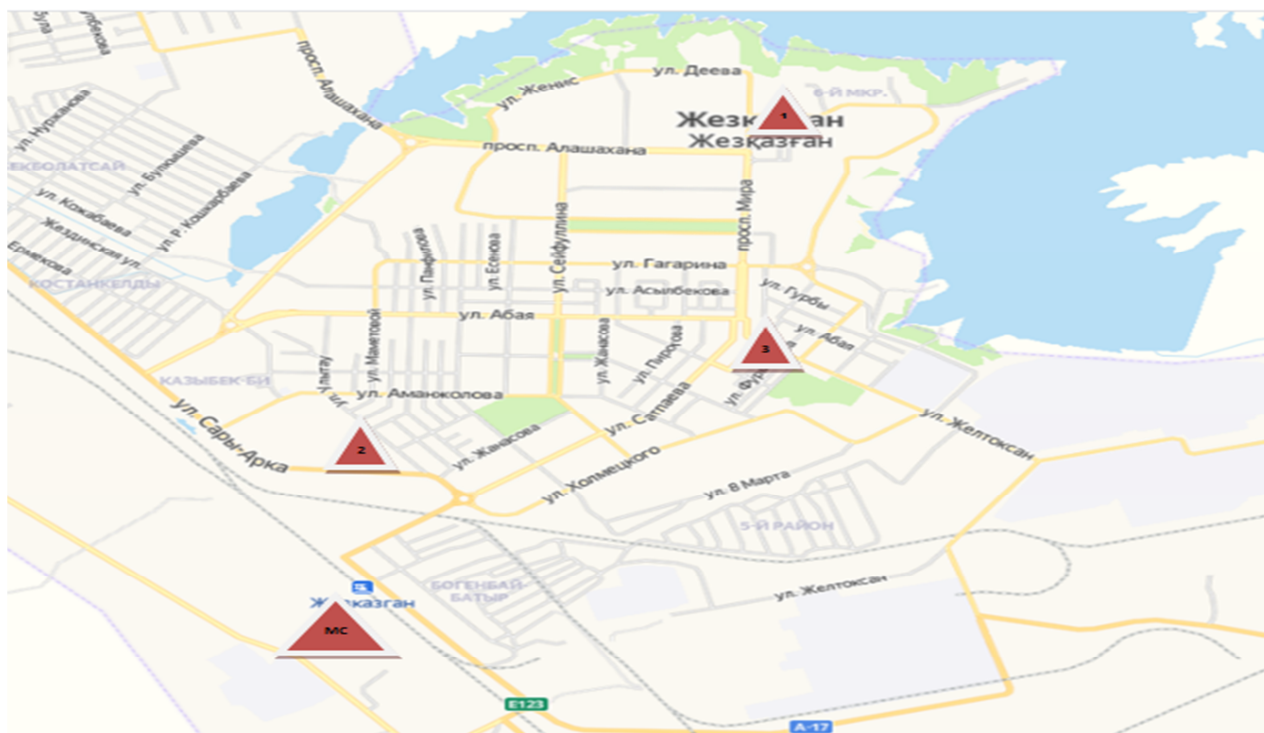
Қарағанды қаласының атмосфералық ауаның ластануын байқауға арналған стационарлық желінің схемасы

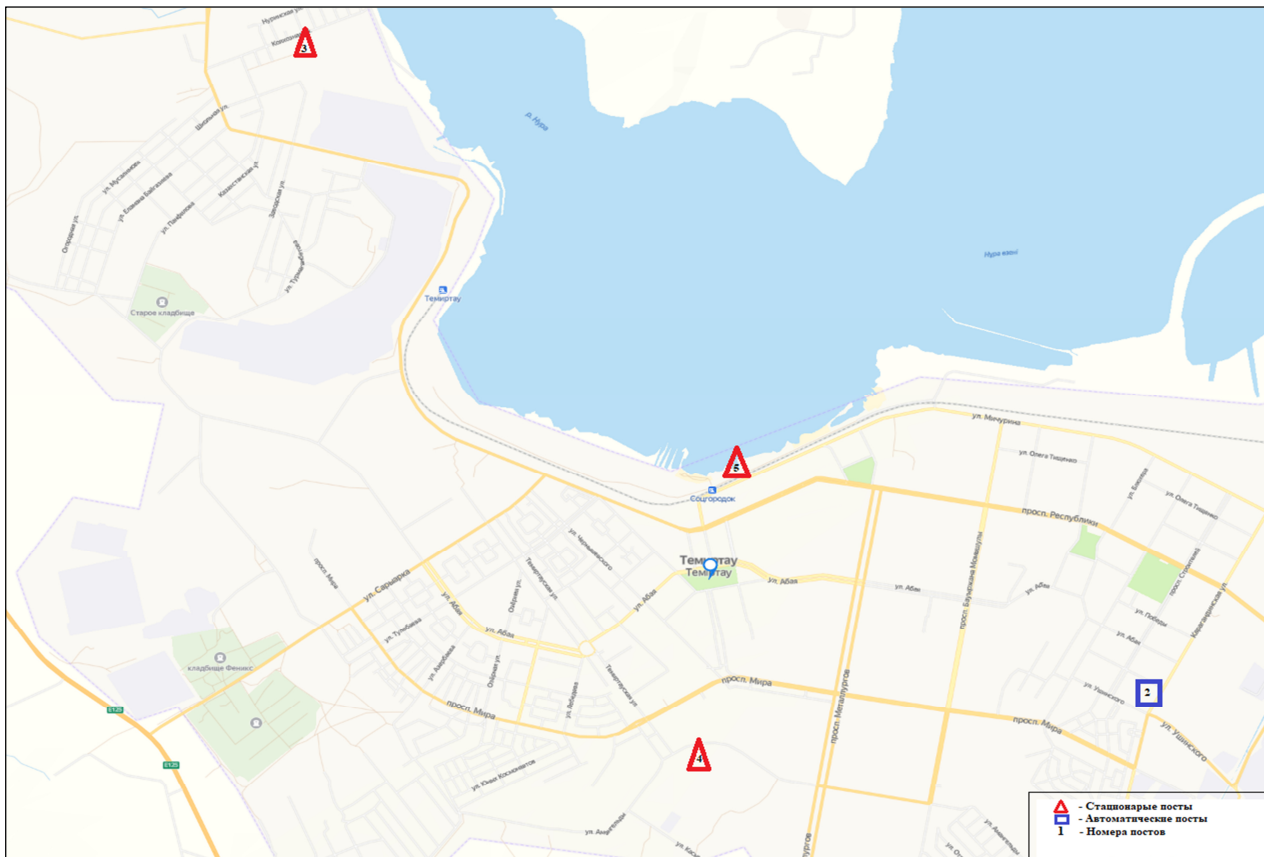
Саран қаласының атмосфералық ауаның ластануын байқауға арналған стационарлық желінің схемасы

Балқаш қаласындағы атмосфералық ауа ластануың анықтайтын стационарлық бақылау жүйесінің сызбасы

Жезқазған қаласының атмосфералық ауаның ластануын байқауға арналған стационарлық желінің схемасы

Теміртау қаласының атмосфералық ауаның ластануын байқауға арналған
стационарлық желінің схемасы

2023 жылдың шілде айындағы Қарағанды облысының жер үсті суларының сапасына тұстамалар бойынша ақпарат

Су объектілері және тұстамалар	Физика-химиялық көрсеткіштер бойынша сипаттамасы	
Нұра өзені	су температурасы – 22,0-28,8°С, сутектік көрсеткіш 7,62-9,52, судағы еріген оттегі концентрациясы– 6,97-11,1 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 1,9-3,65 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 7-26 см.	
Шешенқара а., ауылдан 3 км төмен, автожол көпірдің ауданында	4 класс	Магний –50,2 мг/дм ³ . Магнийдің концентрациясы фондық кластан асады.
Балықты т.ж. стансасы, Көкпекты өзенінен шұңғымасынан 2,0 км төмен, т.ж. көпірінен 0,5 жоғары	нормаланбайды (>5 класс)	Қалқымалы заттар – 27,6 мг/дм ³ . қалқымалы заттардың нақты концентрациясы фондық асады.
Нұра өз., Теміртау қ., Теміртау қ. 0,1 км төмен, "Арселор Миттал Теміртау" АҚ және "ТЭМК" АҚ ағынды сулар арығынан 1 км жоғары	5 класс	Қалқымалы заттар – 26,1 мг/дм ³ . қалқымалы заттардың нақты концентрациясы фондық асады.
Нұра өз., Теміртау қ., Теміртау қ. 2,1 км төмен, «Арселор Миттал Теміртау» АҚ және «ТЭМК» АҚ ағынды сулар арығынан 1 км төмен	нормаланбайды(>5 класс)	Марганец- 0,115 мг/дм ³ . Марганецтің концентрациясы фондық кластан аспайды.
Садовое бөлімшесі, ауылдан 1 км төмен	нормаланбайды(>5 класс)	Марганец- 0,123 мг/дм ³ . Марганецтің концентрациясы фондық кластан аспайды.
Нұра өз., Теміртау қ., Теміртау қ. 6,8 км төмен, «Арселор Миттал» АҚ және «ТЭМК» АҚ ағынды сулар арығынан 5,7 км төмен	нормаланбайды(>5 класс)	Марганец- 0,125 мг/дм ³ . Марганецтің концентрациясы фондық кластан аспайды.
Жаңаталап а. (бұрынғы Молодецкое а.) ауыл маңындағы авто-жол көпірі	нормаланбайды(>5 класс)	Марганец- 0,130 мг/дм ³ . Марганецтің концентрациясы фондық кластан аспайды.
Ынтымақ су қоймасының Жоғарғы ағыны	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец- 0,170 мг/дм ³ . Марганецтің нақты концентрациясы фондық кластан аспайды.
Ынтымақ су қоймасының Төменгі ағыны, плотинадан 100 м төмен	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец- 0,174 мг/дм ³ . Марганецтің нақты концентрациясы фондық кластан аспайды.
Ақмешіт а., ауылдың шегінде	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец- 0,182 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 60 мг/дм ³ . Марганецтің нақты концентрациясы фондық кластан аспайды, қалқымалы заттардың

		концентрациясы фондық класстан асады.
Нұра к. (Киевка к.), ауылдан 2,0 км төмен	нормаланбайды(>5 класс)	Жалпы темір – 1,08 мг/дм ³ , Марганец- 0,169 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 53,0 мг/дм ³ . Марганецтің нақты концентрациясы фондық кластан аспайды, қалқымалы заттардың концентрациясы фондық класстан асады.
Самарқан су қоймасы		су температурасы 27,0-27,2°C, сутектік көрсеткіш 8,80-8,83 судағы еріген оттегі концентрациясы – 8,56-9,19 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 1,74-1,9 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 25 см.
Самарқан су қоймасы, Теміртау қ. бөгеттен 7 км жоғары, ауданындағы бақылау орнында	4 класс	Магний – 40,6 мг/дм ³ . Магнийдің нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Самарқан су қоймасының оңтүстік жағалауынан тұстама бойымен 0,5 км, Теміртау қ. шегінде	4 класс	Магний – 45,4мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 23,0 мг/дм ³ . Магнийдің және қалқымалы заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Соқыр өзені		су температурасы – 27,2°C, сутектік көрсеткіш 9,06, судағы еріген оттегі концентрациясы– 8,88 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,48 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 20 см.
Соқыр өз., сағасы, Қаражар а. маңындағы автожол көпірі	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец – 0,180 мг/дм ³ , хлоридтер – 351 мг/дм ³ . Марганецтің және хлоридтердің нақты концентрациялары фондық класстан аспайды.
Шерубайнұра өзені		су температурасы – 27,2 °C, сутектік көрсеткіш 8,8, судағы еріген оттегі концентрациясы– 7,29 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,33 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 19 см.
Шерубайнұра өз., сағасы, Асыл а. 2,0 км төмен	нормаланбайды (>5 класс)	Марганец – 0,192 мг/дм ³ , хлоридтер – 383 мг/дм ³ . Марганецтің нақты концентрациясы фондық класстан аспайды, хлоридтердің нақты концентрациясы асады.
Қ. Сәтпаев атындағы арна		су температурасы – 26,8-27,3 °C, сутектік көрсеткіш 8,58-8,85 судағы еріген оттегі концентрациясы – 7,29-7,61 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 1,75-1,91 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 26-27 см
Қарағанды қ. №17 сорғы стансасы	3 класс	Магний – 28,7 мг/дм ³ . Магнийдің нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Қарағанды қ. «156 көпір (Петровка а. көпірі)	4 класс	Қалқымалы заттар – 11,6 мг/дм ³ . Қалқымалы заттардың нақты концентрациясы фондық кластан асады.
Балқаш көлі		су температурасы 23,8-27,5°C шегінде белгіленген, сутегі көрсеткіші – 8,54-8,72, судағы еріген оттегі концентрациясы – 5,55-8,19 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 0,23-0,90

	мг/дм ³ , мөлдірлігі – 50-300 см, ОХТ- 0-44,6 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 12-27 мг/дм ³ , минерализация – 1785-3518 мг/дм ³ .
Қорғалжын қорығындағы (Қарағанды обл.) Шолақ көлі	су температурасы 21,2°С, сутегі көрсеткіші 8,18, суда еріген оттегі концентрациясы – 7,92 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,33 мг/дм ³ , мөлдірлігі – 5 см, ОХТ – 22,1 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 102,6 мг/дм ³ , минерализация – 1170мг/дм ³ .
Қорғалжын қорығындағы (Қарағанды обл.) Есей көлі	су температурасы 23,0 °С, сутегі көрсеткіші 8,67 суда еріген оттегі концентрациясы – 7,29 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,02 мг/дм ³ . мөлдірлігі – 5 см, ОХТ – 69,3 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 185,2 мг/дм ³ , минерализация – 2890 мг/дм ³ .
Қорғалжын қорығындағы (Қарағанды обл.) Сұлтанкелді көлі	су температурасы 24,8 °С, сутегі көрсеткіші 8,80, суда еріген оттегі концентрациясы – 8,56 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,01 мг/дм ³ . мөлдірлігі – 20 см, ОХТ – 23,5 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 45,2 мг/дм ³ , минерализация – 2190 мг/дм ³ .
Қорғалжын қорығындағы (Қарағанды обл.) Қоқай көлі	су температурасы 25,2 °С, сутегі көрсеткіші 8,65, суда еріген оттегі концентрациясы – 8,72 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,17 мг/дм ³ . мөлдірлігі – 18 см, ОХТ – 33,3 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 45,6 мг/дм ³ , минерализация – 1580 мг/дм ³ .
Қорғалжын қорығындағы (Қарағанды обл.) Теңіз көлі	су температурасы 24,6°С, сутегі көрсеткіші 8,69 суда еріген оттегі концентрациясы – 6,82 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 3,49 мг/дм ³ . мөлдірлігі – 13 см, ОХТ – 67,2 мг/дм ³ , қалқымалы заттар – 106 мг/дм ³ , минерализация – 65420 мг/дм ³ .

2023 жылдың шілде айындағы Ұлытау облысының жер үсті суларының сапасына тұстамалар бойынша ақпарат

Су объектілері және тұстамалар	Физика-химиялық көрсеткіштер бойынша сипаттамасы	
Кеңгір су қоймасы	су температурасы 24,6°C, сутектік көрсеткіш 8,75, судағы еріген оттегі концентрациясы– 7,73 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 1,50 мг/дм ³ , мөдірлігі – 23 см.	
Жезқазған қ., Қара Кеңгір өзенінен 0,1 км А 15	нормаланбайды (>5 класс)	Магний- 54,6 мг/дм ³ . Магнийдің нақты концентрациясы фондық кластан асады.
ҚараКеңгір өзені	су температурасы 20,8-22,4°C, сутектік көрсеткіш 8,21-8,24, судағы еріген оттегі концентрациясы– 1,99-6,86 мг/дм ³ , ОБТ ₅ – 0,93-14,8 мг/дм ³ , мөдірлігі – 17-21 см .	
«Жезқазған қ., қаланың шегінде, «ПТВС» АҚ ағынды сулар ағызудан 1,0 км жоғары (Жылумен сумен жабдықтау кәсіпорны)	нормаланбайды (>5 класс)	Кальций – 236 мг/дм ³ , магний-128 мг/дм ³ , минерализация -2676 мг/дм ³ , хлоридтер – 549 мг/дм ³ .
«Жезқазған қ., Жезқазған қ. шегінде, Кеңгір суқоймасының плотинасынан 4,7 км төмен, «ПТВС» АҚ ағынды сулар ағызудан 0,5 км төмен (Жылумен сумен жабдықтау кәсіпорны)	нормаланбайды (>5 класс)	Аммоний-ионы – 13,0 мг/дм ³ , жалпы темір – 0,314 мг/дм ³ , марганец – 0,338 мг/дм ³ , ОБТ ₅ -14,8 мг/дм ³ , хлоридтер – 383 мг/дм ³ . Аммоний-ионы, жалпы темір және марганецтің нақты концентрациясы фондық кластан аспайды, ОБТ ₅ және хлоридтердің нақты концентрациясы фондық кластан асады.

**Балқаш көлі мен Қорғалжын көлдерінің жер үсті сулары сапасының
нәтижелері**

№ р/р	Ингредиенттердің атауы	Өлшем бірлігі	шілде 2023 жыл					
			Балқаш көлі	Қоқай көлі	Шола қ көлі	Есей көлі	Сұлта нк елді көлі	Теңіз көлі
1	Көзбен шолу		Чисто	Чисто	Чисто	Чисто	Чисто	Чисто
2	Температура	°С	25,054	25,2	21,2	23	24,8	24,6
3	Сутегі көрсеткіші		8,625	8,65	8,18	8,67	8,80	8,69
4	Мөлдірлігі	см	95,8	18	5	5	20	13
5	Еріген оттегі	мг/дм ³	7,358	8,72	7,92	7,29	8,56	6,82
6	ОБТ5	мг/дм ³	0,534	3,17	3,33	3,02	3,01	3,49
7	ОХТ	мг/дм ³	17,32	33,3	22,1	69,3	23,5	67,2
8	Қалқыма заттар	мг/дм ³	18,077	45,6	102,6	185,2	45,2	106
9	Гидрокарбонаттар	мг/дм ³	322,846	264	188	244	259	337
10	Кермектік	мг-экв /дм ³	13,378	10,3	7,77	17,3	11,7	237
11	Минерализация	мг/дм ³	2349,692	1580	1170	2890	2190	65420
12	Натрий + калий	мг/дм ³	541,231	350	254	720	458	12084
13	Құрғақ қалдық	мг/дм ³	2188,385	1452	1078	2768	2056	65254
14	Кальций	мг/дм ³	43,164	71,8	59,9	59,9	55,9	598
15	Магний	мг/дм ³	136,538	80,6	57,4	172	108	24852
16	Сульфаттар	мг/дм ³	831,308	333	267	600	393	5716
17	Хлоридтер	мг/дм ³	423,154	481	344	1092	653	21837
18	Фосфаттар	мг/дм ³	0,013	0,005	0,011	0,012	0,006	0,025
19	Жалпы фосфор	мг/дм ³	0,018	0,014	0,033	0,036	0,017	0,078
20	Нитритті азот	мгN/ дм ³	0,002	0,006	0,008	0,006	0,004	0,007
21	Нитратты азот	мгN/ дм ³	0,075	0,01	0,01	0,03	0,01	0,01
22	Жалпы темір	мг/дм ³	0,032	0,49	2,01	2,2	0,37	0,44
23	Тұзды аммоний	мг/дм ³	0,648	0,31	0,32	0,84	0,59	0,35
24	Сынап	мг/дм ³	0	0	0	0	0	0
25	Қорғасын	мг/дм ³	0	0	0	0	0	0
26	Мыс	мг/дм ³	0,00062	0,0022	0,0052	0,0044	0,0021	0,0024
27	Мырыш	мг/дм ³	0,001	0	0,0253	0,0163	0,007	0
28	Никель	мг/дм ³	0	0	0	0	0	0
29	Марганец	мг/дм ³	-	0,099	0,107	0,118	0,091	0,121
30	АББЗ /СББЗ	мг/дм ³	0,001	0,052	0,047	0,05	0,043	0,359
31	Фенолдар	мг/дм ³	0,0003	0	0	0	0	0
32	Мұнай өнімдері	мг/дм ³	0,033	0	0	0	0	0

2023 жылдың шілде айындағы гидробиологиялық көрсеткіштер бойынша жер үсті сулары сапасының жай-күйі

Кесте 1

№ р/с	Су нысандары	Бақылау пункті	Тұстама (бекіту)	Сапроб индексі				Су сапасының класы	Биотестестілеу	
				Зоопланктон	Фитопланктон	Перифитон	Бентос		Тест-параметрі, %	Бағалау
1	Нұра өзені	Шешенқара а.	Шешенқара ауылынан 3 км төмен, жол көпірі маңайында	1,51	1,88	1,77	-	3	0	Ұяқты әсер етпейді
2	-//-	Балықты т/ж бекеті	Көкпекті өзенінің құйылысынан 2 км төмен, теміржол көпірінен 0,5 км жоғары	1,68	1,77	-	-	3	0	
3	-//-	Теміртау қ.	Арселор Миттал Теміртау» АҚ және «ТЭМК» АҚ б. а. с. шығ/нан 1 км жоғары	1,51	2,0	-	-	3	0	
4	-//-	-//-	Арселор Миттал Теміртау» АҚ және «ТЭМК» АҚ б. а. с. шығ/нан 1 км төмен	1,85	1,91	1,75	5	3	7	
5	-//-	-//-	Садовое бөлімшесі	-	-	1,97	5	3	-	
6	-//-	-//-	«Арселор Миттал Теміртау» АҚ және «ТЭМК» АҚ б. а. с. шығ/нан 5,7 км төмен	2,03	1,95	1,80	4	3-4	10	
7	-//-	-//-	Жана Талап ауылы	-	-	1,79	5	3	-	
8		Ынтымақ су қойма/жоғарғы бьефі	Ақтөбе ауылынан 4,8 км төмен	-	-	1,73	5	3	-	
9	-//-	Ынтымақ су	бөгеттен 100 м төмен	1,82	1,82	1,61	5	3	10	

		қойма/ң төм. бьефі							
10	-//-	Ақмешіт а.	ауыл шегінде, су бекеті тұстамасында	2,05	1,71	1,74	5	3	10
11	Шерубайнұр а өз.	Сағасы	Асыл а. 2 км төмен	1,93	1,83	1,96	-	3	13
12	Қара Кеңгір өз.	Жезқазған қ.	Кеңгір су қоймасынан 1,0 км жоғары	1,68	1,89	-	-	3	7
13	-//-	-//-	АО "ПТВС" ағынды сулар шығарылымынан 0,5 км төмен	2,5	2,0	-	-	3	23
14	Самарқан су қоймасы	Теміртау қ.	суқойманың оңтүстік жағалауынан тұстама бойынша 0,5 км жоғары	1,45	2,0	1,73	5	2-3	0
15	Кеңгір су қоймасы	Жезқазған қ.	Қара Кеңгір өзенінен 0,1 км А15	1,73	1,83	-	-	3	3

кесте - 2

№ р/с	Су нысандары	Бақылау пункті	Тұстама (бекіту)	Сапроб индексі		Су сапасының класы	Биотестестілеу	
				Зоо-планктон	Фито-планктон		Тест-параметрі, %	Бағалау
1	Балқаш көлі	Оңтүстік бөлігі	Іле өзенінің сағасынан 22 км А 253°	1,7	1,90	3	0	Уытты есер етпейді
2	Балқаш көлі	Оңтүстік бөлігі	А 131° мыса Қарағаштың солтүстік жағалауынан 15,5 км	1,65	1,73	3	7	
3	Балқаш көлі	Балқаш қ.	А 175° ОГП-ның солтүстік жағалауынан 8,0 км	1,74	1,71	3	10	
4	Балқаш көлі	Балқаш қ.	А 175° ОГП-ның солтүстік жағалауынан 20,0 км	1,78	1,90	3	7	
5	Балқаш көлі	Тараңғылық шығанағы	А 130° қалдыққойманың Тараңғалық ш. солтүстік жағалауынан 0,7 км	1,74	1,76	3	0	
6	Балқаш көлі	Тараңғылық шығанағы	А 130° қалдыққойманың Тараңғалық ш. солтүстік жағалауынан 2,5 км	1,74	1,62	3	10	
7	Балқаш көлі	Бұқта Бертыс	А 107° ТЭЦ б.а.с.шығ/ның батыс	1,77	1,72	3	10	

			жағалауынан 1,2 км					
8	Балқаш көлі	Бұқта Бертыс	А107° ТЭЦ б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 3,1 км	1,78	1,76	3	10	
9	Балқаш көлі	Сарышаған ш.	А 128°АО "Балқашбалық" б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 1,0 км	1,74	1,75	3	7	
10	Балқаш көлі	Сарышаған ш.	А 128°АО "Балқашбалық" б.а.с.шығ/ның батыс жағалауынан 2,3 км	1,77	1,82	3	7	
11	Балқаш көлі	Сары-Есік түбегі	Ұзынарал бұғазы, А314° Сары-Есік түбегінің солтүстігінен 1,7 км	1,71	1,67	3	0	
12	Балқаш көлі	Алғазы аралы	А 55° Қоржын аралының солтүстігінен 25 км	1,70	1,78	3	0	
13	Балқаш көлі	С - Ш бөлігі	Қаратал өзенінің сағасынан 5,5 км А 353°	1,62	1,79	3	0	

Анықтамалық бөлім

Елді-мекен ауасындағы ластаушы заттардың шекті жол берілген шоғырлары (ШЖШ)

Қоспаның атауы	ШЖШ мәні, мг/м ³		Қауіптілік класы
	максималды бір ретті	орта-тәуліктік	
Азот диоксиді	0,2	0,04	2
Азотоксиді	0,4	0,06	3
Аммиак	0,2	0,04	4
Бенз/а/пирен	-	0,1 мкг/100 м ³	1
Бензол	0,3	0,1	2
Бериллий	0,09	0,00001	1
Қалқыма заттар (бөлшектер)	0,5	0,15	3
PM 10 қалқыма бөлшектері	0,3	0,06	
PM 2,5 қалқыма бөлшектері	0,16	0,035	
Хлорлы сутек	0,2	0,1	2
Кадмий	-	0,0003	1
Кобальт	-	0,001	2
Марганец	0,01	0,001	2
Мыс	-	0,002	2
Күшала	-	0,0003	2
Озон	0,16	0,03	1
Қорғасын	0,001	0,0003	1
Күкірт диоксиді	0,5	0,05	3
Күкірт қышқылы	0,3	0,1	2
Күкіртті сутек	0,008	-	2
Көміртегі оксиді	5,0	3	4
Фенол	0,01	0,003	2
Формальдегид	0,05	0,01	2
Фторлы сутек	0,02	0,005	2
Хлор	0,1	0,03	2
Хром (VI)	-	0,0015	1
Мырыш	-	0,05	3

«Қалалық және ауылдық елді мекендердегі, өнеркәсіптік ұйымдар аумақтарындағы атмосфералық ауаның гигиеналық нормативтерін бекіту туралы» (2022 жылғы 2 тамыздағы № ҚР ДСМ-70 бұйрығы)

Атмосфераның ластану индексінің дәрежесін бағалау

Градациялар	Атмосфераның ластануы	Көрсеткіштер	Айлық бағалау
I	Төмен	СИ ЕЖҚ, %	0-1 0
II	Көтеріңкі	СИ ЕЖҚ, %	2-4 1-19
III	Жоғары	СИ ЕЖҚ, %	5-10 20-49
IV	Өте жоғары	СИ ЕЖҚ, %	>10 >50

Мемлекеттік органдарды тұрғындар қоғамдастығын ақпараттандыру үшін қалалардың атмосфера ластануының жай-күйі жөніндегі құжат 52.04.667–2005 БҚ. Әзірлеуге, салуға, баяндауға және мазмұндауға қойылатын жалпы талаптар.

Су пайдаланудың санаттары (түрлері) бойынша суды пайдалану сыныптарын саралау

Суды пайдалану санаты (түрі)	Тазарту мақсаты/түрі	Суды пайдалану сыныптары				
		1-сынып	2-сынып	3-сынып	4-сынып	5-сынып
Балық шаруашылығы	Албыртбалық	+	+	-	-	-
	Тұқыбалық	+	+	+	-	-
Шаруашылық-ауызсумен жабдықтау	Қарапайым су дайындау	+	+	-	-	-
	Дағдылы су дайындау	+	+	+	-	-
	Қарқынды су дайындау	+	+	+	+	-
Рекреация		+	+	+	-	-
Суару	Дайындықсыз	+	+	+	+	-
	Картада тұнбалау	+	+	+	+	+
Өнеркәсіптік						
Технологиялық мақсатта, салқындату үрдісі		+	+	+	+	-
Гидроэнергетика		+	+	+	+	+
Пайдалы қазбаларды өндіру		+	+	+	+	+
Су көлігі		+	+	+	+	+

Су объектілерінде су сапасын жіктеудің бірыңғай жүйесі (ҚР АШМ СРК 09.11.2016 жылғы №151 бұйрығы)

Радиациялық қауіпсіздік нормативі*

Нормаланатын шамалар	Доза шектері
Тиімді доза	Халық
	Кез келген кезекті 5 жыл үшін жылына 1 мЗв орташа, бірақ жылына 5 мЗв артық емес

* «Радиациялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қойылатын эпидемиологиялық талаптар»

ҚАРАҒАНДЫ ЖӘНЕ ҰЛЫТАУ ОБЛЫСТАРЫ БОЙЫНША «ҚАЗГИДРОМЕТ» РМҚ ФИЛИАЛЫ

МЕКЕН-ЖАЙЫ:

**ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫ
ТЕРЕШКОВА КӨШ. 15
ТЕЛ. 8-(7212)-56-55-06**

E-MAIL:KARCGMLAB@MAIL.RU